

Китай. Особливості економіко-географічного положення та природних умов. Багатство природно-сировинної бази. Особливості розселення Китаю, демографічна політика і трудові ресурси Китаю. Особливості економічної політики Китаю, галузі міжнародної спеціалізації. Зовнішні економічні зв'язки

Китай — одна з найдавніших країн світу. Його історія розвитку описана за період, що становить 3500 років. Китайська Народна Республіка була утворена в 1949 р. Це соціалістична держава, у розвитку якої останнім часом з'явилися елементи ринкових відносин. Китай — член ООН і ОПЕК.

Форма правління і державний устрій. За формою правління Китай — республіка. Керуюча партія КНР — комуністична. Глава держави — голова КНР, а законодавчий орган - Всекитайські збори народних представників. За адміністративно-територіальним поділом до складу КНР входять 23 провінції, включаючи Тайвань, 5 автономних районів і 3 міста центрального підпорядкування (Пекін, Шанхай, Тяньцзінь). У 1997 р. до Китаю було приєднано особливі адміністративні райони Сянган (Гонконг) — колишню колонію Великої Британії, а в 1999 р. — Аоминь (Макао) - колишню колонію Португалії.

Географічне положення. КНР розташована в Центральній і Східній Азії. На сході її омивають води Жовтого, Східнокитайського та Південнокитайського морів басейну Тихого океану. Історичним північним кордоном Китаю була Велика Китайська стіна завдовжки 6,5 тис. кілометрів, що була збудована в IV—III ст. до н. е. для захисту від нападів кочових племен. Нині кордон перемістився, і Велика Китайська стіна опинилася на території держави. Вона є пам'ятником історії.

Природні умови і ресурси. Умовно країну поділяють на Східний (менш високогірний) і Західний Китай. Гори (Гімалаї, Тибет, Куньлунь, Великий Хінган) займають значну частину країни. На південь і схід простягаються рівнини в басейнах річок Сунгарі, Хуанхе, Янцзи, Сіцзян, Ляохе. На кордоні з Непалом височить найвища вершина світу — гора Джомолунгма, або Еверест (8850 м). У внутрішніх районах розташовані великі пустелі: Такла-Макан, Гобі. Країна посідає одне з перших місць у світі за запасами кам'яного вугілля, залізної й марганцевої руд, бокситів, цинку, сурми, олова, вольфраму, молібдену, ртуті. Розвідано й нафтогазоносні площі. Є багаті родовища фосфоритів, азбесту, будівельних матеріалів. Китай має величезні гідроресурси. Країна лежить у помірному, субтропічному і субекваторіальному поясах. Його клімат досить різноманітний: змінюється від різкоконтинентального до мусонного. Лісами покрито близько 10% площі країни. Ґрунтовий покрив є дуже строкатим. Червоноземи і жовтоземи Великої Китайської рівнини вважають природним багатством Китаю.

Населення. КНР — найбільша за кількістю населення країна світу. Останнім часом у державі проводять демографічну політику «планування сім'ї». Вона має дещо примусовий характер: сім'я повинна мати тільки одну дитину, і порушення цього правила економічно карається. Річний природний приріст населення знизився і нині становить 1,3%. Китай населяють більш як 50 народів Вони належать до різних мовних груп, сімей. Близько 95 % населення - китайці (хань), 5% - уйгури, маньчжури, тибетці, мяо та ін. По території країни населення розміщене нерівномірно: майже 70 % проживають у східній його частині. Середня густина населення — 125 осіб на 1 км². Вона коливається від 5 — на заході Китаю до 220 — на сході, а в долинах доходить навіть до 1000 — 1500 осіб на 1 км². Рівень урбанізації низький - 70 % населення проживають у сільській місцевості. Незважаючи на це, у країні є 35 міст з населенням більш як 1 млн. Найбільшій них - Шанхай, Пекін, Тяньцзінь, Харбін, Шеньян, Ухань.

Найбільш поширеними релігійними віруваннями є: конфуціанство (кодекс моралі), даосизм, буддизм.

Господарство. За абсолютними показниками господарської діяльності Китай посідає одне з перших місць у світі, та з урахуванням кількості населенні ВВП на душу населення є незначним. Із середини 80-х років ХХ ст. у Китаї проводиться економічна реформа, завдяки якій співіснують різні форми власності: державна, колективна, індивідуальна, орендна. На сьогодні в країні зафіксований дуже низький рівень кваліфікації трудових ресурсів. Китай почав тісно співпрацювати з багатьма державами, і створені нині 5 вільних економічних зон дають 10 % експорту.

У паливно-енергетичному комплексі домінує вугільна промисловість, що зосереджена на півночі та північному сході країни. За видобутком вугілля Китай посідає 1-ше місце у світі. На нафту припадають 20% паливно-енергетичного балансу країни. Нафтові родовища розміщені на півночі, північному сході Китаю та на шельфі. ТЕС виробляють близько 80% електроенергії. Їх мережа розгалужена по всій країні. ГЕС задовольняють 20% потреб у електроенергії. Найбільші з них збудовано на річках *Хуанхе, Янцзи, Сунгарі*. Останнім часом формується мережа АЕС. За виробництвом електроенергії Китай посідає 2-ге місце у світі (після США), але її недостатньо для господарства країни.

Чорна металургія розвивається майже в у всіх регіонах. Вона забезпечена як власним паливом, так і сировиною. Головними металургійними центрами є Аньшань, Пекін, Ухань, Шанхай. Проте сталь і чавун, що виробляються, характеризуються низькою якістю, а підприємства — низьким рівнем технічного забезпечення і потребують реконструкції.



Кольорова металургія розвинута меншою мірою. Виплавляють алюміній, мідь, свинець і цинк. Основними центрами є Шеньян, Таюань, Шанхай, Куньмін. Значну частку експорту країни становлять кольорові метали: олово, сурма, ртуть, вольфрам, молібден.

Машинобудування — одна з найважливіших галузей промисловості країни. Розвинуті практично всі його підгалузі, виробляється надзвичайно широкий асортимент продукції. Проте рівень техніки і технологій є недостатньо високим, обладнання — здебільшого застарілим, продуктивність праці — низькою. Переважає виробництво машин та обладнання для забезпечення потреб промисловості. Розвивається виробництво вантажних автомобілів, локомотивів, тракторів, літаків, верстатів, двигунів, побутової електротехніки, точного машинобудування. Головні центри — Шанхай (тут виробляють 20 % усієї машинобудівної продукції), Шеньян, Пекін, Тяньцзінь, Харбін, Ухань, Нанкін, Сіань, Далянь. У портових містах працюють суднобудівні підприємства. Цікаво, що в Пекіні випускають найбільшу кількість велосипедів у світі. Останнім часом з'явилися новітні наукомісткі галузі машинобудування, зокрема військові виробництва та космічне обладнання. Проте частка їх є незначною.

Хімічна промисловість у цілому розвинута слабо. Основна продукція — добрива, лаки, фарби, пластмаси, синтетичні волокна, товари побутової хімії. Розвиваються нафтохімія та фармацевтична галузь. Найбільшими центрами хімічної промисловості є Нанкін, Грін, Шанхай, Пекін, Тайюань, Ланьчжоу.

Лісопереробна промисловість працює на власній сировині. За обсягом виробництва паперу й картону Китай посідає 4-те місце в світі. Окрім деревини, як сировина використовуються очерет, бамбук, відходи обробки бавовнику.

Легка промисловість залишається провідною галуззю країни. Історично Китай - найбільший у світі виробник бавовняних, шовкових і вовняних тканин. Шовк та текстильні вироби — провідна стаття китайського експорту. Підприємства легкої промисловості розміщено переважно в портових містах або на прибережних територіях (Шанхай, Циндао, Тяньцзінь, Ханчжоу, Гуанчжоу, Харбін та ін.). Особливе місце в господарстві країни посідають дрібні народні кустарні промисли (виготовлення сувенірів, велосипедів, термосів, парасольок, гончарних і тканих виробів).

Харчова промисловість охоплює борошномельну, олійно-жирову, м'ясну, цукрову, рибну, чайну, тютюнову та інші галузі. Підприємства розміщені біля великих міст та в районах виробництва сировини.

Сільське господарство Китаю і досі є одним з найменш механізованих у світі. Воно характеризується низькою продуктивністю, незважаючи на родючість ґрунтів. Завдяки економічній реформі відбулися деякі прогресивні зрушення. На сьогодні країна забезпечує власні потреби в продуктах харчування. У селі існує колективна власність на землю. У структурі сільського господарства переважає землеробство. Основні зернові культури — рис (під яким зайнято 20% посівних земель) та пшениця. Традиційно китайці вирощують багато кукурудзи, гаюану (просяна культура), сої. Поширені також картопля, батат, різні овочі, цукровий буряк і цукрова тростина, бавовник, джут, кенаф, льон, арахіс, кунжут. Китай посідає 2-ге місце в світі за виробництвом чаю. У тваринництві переважає свинарство, на яке припадають 90% виробництва м'яса, а на велику рогату худобу, овець і кіз — лише 4% виробленого м'яса. У приміських господарствах є птахоферми, де вирощують курей та гусей. У Китаї розвинуто конярство, розводять буйволів, мулів, віслюків, яків. Традиційно китайці займаються виробництвом коконів шовкопряди та рибальством. За виловом

риби країна посідає 3-тє місце в світі. Крім того, штучно розводять велику кількість риби на рисових чеках.

Транспорт Китаю має велику кількість проблем, спричинених переважно через економічні чинники. Крім того, країна має дуже велику територію з різноманітним рельєфом провінцій, між якими історично не було великих транспортних магістралей. Транспортна мережа краще розвинута на Великій Китайській рівнині, в промислових районах країни і значно гірше — у внутрішній частині держави.

Структура транспорту Китаю

Вид транспорту	Частка перевезень, %		Довжина шляхів, тис. км
	вантажів	пасажирів	
Залізничний	48,0	19,0	58
Автомобільний	28,0	76,0	980
Річковий	8,0	2,0	110
Морський	10,0	2,4	15 000
Авіаційний	0,3	0,2	324
Трубопровідний	5,0	—	32
Гужовий	0,7	0,4	—

Зовнішньоекономічні зв'язки. Китай підтримує торговельно-економічні відносини з багатьма країнами світу. Традиційними експортними товарами є текстильні вироби, машини, метали, вугілля, нафтова сировина, соя, рис, бавовна, чай, тютюн, шовк-сирець, шкіра, шкіряні вироби, зброя, хутро, фарфор.



Велика Китайська стіна має довжину до 6 500 км

Країна імпортує: машини, обладнання для різних галузей виробництва, прокат чорних і кольорових металів, металовироби, продукти харчування, продукцію хімічної промисловості. Основними торговельними партнерами КНР є *США* та *Японія*. У 1992 р. було встановлено дипломатичні відносини Китаю з Україною. КНР є одним з найбільших зовнішньоторговельних партнерів України.